

Пугаченко О.Б.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Прибора Б.І.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ОБЛІГАЦІЯМИ

Внутрішній контроль – це процес постійного впливу на об'єкти через відстеження відхилень та корекції управлінських рішень задля приведення фактичного стану об'єктів до бажаного [4, с. 13].

У складі довгострокових зобов'язань відображаються інші довгострокові зобов'язання – рядок 1515 Балансу (Звіту про фінансовий стан). Дана стаття узагальнює довгострокову заборгованість підприємства, що не включена до інших статей, у яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання. Внутрішній контролер перевіряє щоб у Балансі (Звіті про фінансовий стан) було точно, чітко та належним чином відображено операції за рахунком 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями».

На рахунку 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями» ведеться облік розрахунків з іншими особами за випущеними та сплаченими власними облігаціями строком погашення більше дванадцяти місяців з дати балансу.

Облігація – це цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію цінних паперів (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію цінних паперів (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) [3].

Довгострокові облігації – це облігації, які мають термін погашення більше одного року. Довгострокові облігації можуть бути різних видів: залежно від мети випуску (розрахункові, випущені для рефінансування, консолідовані); залежно від наявності забезпечення чи гарантії (забезпечені (заставні), незабезпечені); залежно від порядку реєстрації (реєстровані (іменні), безкупонні облігації; облігації на пред'явника (безадресні), купонні); залежно від порядку виплати відсотків (прості, доходні, реєстровані (іменні) облігації та облігації на пред'явника); залежно від умов погашення (прості (фіксовані), з послідовним погашенням (серійні), конвертовані) [1, с. 166].

Облігації, як і будь-які інші цінні папери, мають номінальну та ринкову

вартість. Вартість реалізації облигації може не співпадати з її номінальною вартістю. Якщо ринкова вартість облигації перевищує номінальну, різницю називають премією. У випадку перевищення номінальної вартості над ринковою вартістю облигації виникає дисконт. Премія (дисконт) по облигаціях мають бути амортизовані протягом терміну від моменту випуску облигації до її погашення, тобто віднесені на доходи (витрати) підприємства. Продажна ціна облигації може не співпадати з номінальною, що обумовлено квотою у відсотках до номінальної вартості, яка встановлюється компанією-емітентом. Випуск облигацій здійснюється за Рішенням ради директорів з дозволу органів влади та за згодою акціонерів. Термін погашення облигацій може коливатися від 10 до 50 років. При продажі облигацій складається контракт, де визначені термін погашення, відсоткова ставка, строк сплати відсотків, можливість дострокового викупу, конвертації в акції або інші умови.

Платіж по облигаціях складається з: основної суми – погашення частини номінальної вартості облигації (для серійних облигацій); відсотків по облигаціях – нарахування відсотків на номінальну вартість облигації за відповідний період (півроку, рік) [1, с. 167].

Внутрішній контроль правильності аналітичного обліку довгострокових зобов'язань за облигаціями здійснюється за їх видами та термінами погашення.

При перевірці довгострокових зобов'язань за облигаціями необхідно розрізняти такі їх види:

- довгострокові облигації, випущені (реалізовані) за номінальною вартістю – у випадку, коли облигація продається за номінальної ціною, квота становить 100%;
- довгострокові облигації, випущених з надбавкою (премією) – облигації, які реалізовані за ціною, вищою від номінальної, називаються облигаціями, випущеними з надбавкою (премією). Для таких облигацій квота становить більше ніж 100%. Сума премії відображається на субрахунку 522 «Премія за випущеними облигаціями» - це пасивний, регулюючий рахунок. Для рівномірного віднесення суми премії на зменшення фінансових витрат використовується прямолінійний метод нарахування амортизації премії;
- довгострокові облигації, випущені зі знижкою (дисконтом) – облигації, які реалізовані за ціною, нижчою від номінальної, називаються облигаціями, випущеними зі знижкою (дисконтом). Для таких облигацій квота становить менше ніж 100%. Сума дисконту відображається на субрахунку 523 «Дисконт за випущеними облигаціями» - це активний, регулюючий субрахунок. Для рівномірного списання суми дисконту на витрати використовується прямолінійний метод нарахування амортизації дисконту [1, с. 167-169].

При здійсненні перевірки на цьому етапі необхідно здійснити такі контрольні процедури за субрахунками:

- 521 «Зобов'язання за облигаціями» - переконатись, що за кредитом

ведеться облік боргових зобов'язань за номінальною вартістю облігацій, за дебетом – погашення заборгованості за розрахунками з власниками облігацій;

- 522 «Премія за випущеними облігаціями» - пересвідчитись, що за кредитом обліковуються суми одержаних премій (перевищення вартості продажу облігації над її номінальною вартістю) за випущеними облігаціями, за дебетом – амортизація премії з визнанням фінансових доходів;
- 523 «Дисконт за випущеними облігаціями» - підтвердити, що за дебетом ведеться облік наданого дисконту (перевищення номінальної вартості облігації над вартістю її продажу) за випущеними облігаціями, за кредитом – амортизація дисконту з визнанням фінансових витрат.

Внутрішній контроль викупу облігацій і перетворення їх в акції проводиться лише за наявності підстав для операцій такого роду. За умови зниження ринкових відсоткових ставок підприємству стає доцільним достроково викупити раніше випущені облігації і випустити нові з більш низькою відсотковою ставкою. Процедури контролю відображення дострокового викупу облігацій в бухгалтерському обліку наступні: по-перше, встановлення чистої поточної вартості облігацій на дату дострокового викупу шляхом коригування номінальної вартості на: недоамортизовану величину дисконту або премії; недоамортизовану величину витрат на випуск даних облігацій; по-друге, перевірка порядку відображення в обліку виплати грошей (викупу облігацій); по-третє, встановлення механізму визначення прибутку або збитку від дострокового викупу облігацій. При зростанні ринкової ціни акцій конвертовані облігації можуть бути обміняні на звичайні акції. Правилами конвертації облігацій в звичайні акції є: ринкова ціна акцій та облігацій не враховується; акції відображаються за поточною вартістю конвертованих облігацій; недоамортизована премія/дисконт по облігаціях списуються; не визначається фінансовий результат від даної операції (прибуток/збиток); різниця між номінальною та поточною вартістю акцій відображається на рахунку 42 «Додатковий капітал» [1, с. 170-173].

Порядок відображення в обліку довгострокових зобов'язань за облігаціями повинен відповідати методології обліку, тобто рахунок 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями» має кореспондувати за дебетом з кредитом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 42 «Додатковий капітал», 46 «Неоплачений капітал», 50 «Довгострокові позики», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», 73 «Інші фінансові доходи», 74 «Інші доходи»; за кредитом з дебетом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 42 «Додатковий капітал», 45 «Вилучений капітал», 50 «Довгострокові позики», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями», 95 «Фінансові витрати» [2].

Література

1. Дергачова В.В., Скоробогатова Н.Є., Шик Л.М. Облік у зарубіжних країнах : [навч. посіб.]. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 257 с.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. Наказом М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 16.05.2021)
3. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 16.05.2021)
4. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством: Монографія / за ред. Г.М. Давидова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.

УДК 657

Пушкар М.С.,
д.е.н., професор,
професор кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університету

СИСТЕМА ОБЛІКУ ВИМАГАЄ КАРДИНАЛЬНОГО ОНОВЛЕННЯ

Україна поступово входить у постіндустріальну епоху розвитку, яка ґрунтується на використанні інформації про природу, людину та її мислення, що дає можливість розвивати технології, техніку й знання людства для підвищення ефективності практичної діяльності будь – якого підприємства.

На жаль, облік до цього часу не перетворився у розвинуту науку, а залишається, (без перебільшення) простим набором процедур для обробки даних та отримання стандартних економічних показників фінансової звітності, які залишаються десятки а то й сотні років без принципових змін. Збільшення чисельності дослідників (докторів і кандидатів наук) ні в якій мірі не змінюють теорію обліку на краще і тому практика закономірно нехтує такою теорією та шукає незвичних для обліку методів обробки даних у відповідь на зростаючі вимоги менеджерів щодо необхідної для виконання їх роботи інформації в реальному часі. У зв'язку з цим в наш час ключовою і актуальною проблемою облікової науки стає формування нової теорії, адекватної складності економічних процесів постіндустріального суспільства.

Аналіз літературних джерел з різних проблем обліку свідчить про те, що їх тематика на 90% пов'язана з фінансовим обліком (практично цей напрям облікової науки розвивали в різні часи такі зарубіжні та вітчизні автори, як Шерр І.Ф., Шмаленбах Е., Леоте Е.П., Рудановський О.П., Сіверс Є.Є., Кіпарісов М.А., Барац С.М., Лозинський А.І., Помазков М.С., Жебрак М.Х.,